

AV HIMNI Á FOLD

Marianna Debes Dahl:
Onglág
Skaldsaga
Fannir 1986
130 síður
Perma og stríkumyndir:
Olivur við Neyst
kr. 100,00

Havi hoyrt graml um, at Marianna Debes Dahl er ávegis við eini nýggjari skaldsøgu, so skal eg náa at siga nokur orð um ta undanfarna, «Onglág» frá 1986, er tað i tøkum tíma. Hetta er sjálvsagt bert so, um tú roynir at hava tinni ummæli i somu roð, sum bókurnar koma út i. Samvitskufullur fari eg at royna at halda meg á tí smala vegnum.

Fyrst tó nokur orð um bókaslag.

Unglingabækur

I mong ár hava vit havt skilnaðin millum barna- og vaksnaabækur. Ein skilnaður, sum hevur sínar søguligu grundir. Men harafturat hava vit fingið eitt til tað nýtt fyrirbrigdi, sum eitur unglingabækur, sum botnar i tí søguligu sannroynd, at vit afturat barnaarunum hava fingið eitt tíðarskeið skilt frá vaksnaarunum.

Hesar unglingabókmentir eru ikki altíð lættar at handskaft við, tí tær eru á einum gliðandi marki millum barn og vaksni. Og eisini tí tær eftir minum tykki ofta — alt ov ofta — eru stak vánaligar. Mangan uttan nakra føði yvirhevdur annað enn kanska tað allartynsta soð av vælmeintum pedagogiskum leiðbeiningum. Bókurnar eru i flestu forom skrivaðar av somu grund sum flóðaldan av unglingafilmum verður gjørd: tí tað finst ein marknaður (sjálvandi!). Tað snýr seg tí um at gera tað framleidda so brúkligt sum gjørligt, so at so mong sum gjørligt skulu taka við tí. Og sum altíð, tá farið verður eftir lægsta felagsnevna, so verður kutað so nógv, at lítið og lætt er eftir.

Fyri mín part skal eg viðganga, at umframt tann figgarljarla partin, so dugi eg ikki rættiliga at siggja endamálið við at skriva serstakar bækur fyri serstakar aldursbólkar. Børn undantikin, sjálvsagt. Tað er mangan ymiskt, hvat tú lesur á ymsum árum, og hagarfrøðisliga kann tað helst prógvast, at eldri fólk lesur meira av ævisøgu enn yngri, at kvinnur lesa fleiri skaldsøgur enn menn, at dreingir lesa meira av science-fiction enn gentur o.s.f. Men tað er ein dekans munur imillum at velja sær bækur eftir lyndi og kanska árum, og so at royna at skriva bækur júst til ávisar bólkar: tann-árin, tjúguárin, tretivuárin o.s.f. Tú hevur ikki eina søgu at bera fram, men roynir at seta eina saman, so hon hóskar til eitt ávist málski. Ein gældur máti at fara um livandi tilfar, og úrslitið er eisini hareftir.

Hugsast kann eisini, at vit fara at fáa serstakan skaldskap fyri skrivstovufólk, ein annan fyri lossingarmenn og ein triðja fyri skúlalærarar. Eingin ivi er um, at hesir bólkar frammanundan sambært útbúgving o.s.f. velja ymiskan lesnað, men skula vit kanska skriva beinleiðis til tann einstaka bókin? Marknaðarøkt?

Summa summarum. Eg haldi tað kann vera stuttligt hjá einum sekstanáragomlum at lesa um ein sekstan-áragamlan, sum eins og hann gongur i skúla og sum heild hevur teir somu trupulleikarnar, men i fleiri ár bert at lesa tilíkt tilfar!

Nú er nógv mikið grenjað, og harafturat nevni Marianna Debes Dahl als ikki «Onglág» fyri unglingabók, men bert skaldsøgu eins og «Lokkalogi» fyri tveimum árum síðani.

Møtir og biltúrar

«Onglág» sigur frá tí trúgvandi Guddu, sum um tjúguárs aldur skal niður at ganga i skúla. Sagan sigur tó fyrst frá tí heimliga bygdaumhvørvinum og leggur fyri mitt i einum kveldmøti i samkomuni. Her verður spælt og sungið, men hóast Gudda sjálv spælir, so er hon ikki burturi i leikinum. Hon hevur sínar hugleiðingar:

Hetta var ógvuliga einfaldur tónleikur. Gudda visti tað væl. Mest sum ov einfaldur. I lættari lagi at spæla. Eitt tvey trý, tjammm tjammm, eitt tvey trý, tjammm tjammm. Men stuttligt var at sita soleiðis og spæla kortini. Og hugnaligt. Hvi skuldi alt vera so fint trupult og uppgjørt? Við alskyns krongli og merkiligum tøkum?

Á henda hátt heldur Gudda fram eina hálva síðu. Hon veit, at okkurt bilar, og júst tí roynir hon at verja hesa stoðutakan. Ella beinari: at tú goymir teg frá veruleikanum og stoðutakan og á tann øvuga hátt tekur stoðu. (Sum Marianna Debes Dahl nart við i «Lokkalogi», so er tað ikki at taka stoðu eisini at taka stoðu).

Høvundin roynir longu á fyrstu síðu at visa á, at Gudda ivast, at hon ikki er so fäst i trúnni, sum hon sjálv sigur. Hetta visir seg i verjuni fyri teirra sang og livihátti. Men verjan er undanfórandi og merkt av

Stríkumyndirnar hjá Olivuri við Neyst eru óforar, skrivar ummælarin, sum heldur Olivur er framúr teknari

spurningum. Heldur enn at føra fram, at hetta er tað rætta, so nýtir Gudda eina viðvenda verju. Hvat er gálið við hesum? Er tað ikki gott sum er? o.s.f. Stoðuføst er hon so ikki.

Aftan á mótið fara tær nokur vinfólk út at koyra bil, á kaffistovu at eta kekur og drekka sodavatn ella veikt öl. Gudda kennir tómléikan i hesum. Öll menniskju eru tilgjørd og ber útsjón, og hon hugsar: «Tað gældur verið stuttligt onkuntið at hitt onkran, sum var». Seinni verður tilveran i bygðini samanfatað soleiðis:

Hvi skal tað vera so? Hvi liggja vit og koyra? Hvi liva vit so? Hvør ræður fyri hesum? Hvi er einki annað? Ein tómm bygð og nakrir bilar? Eitt sindur av handbólti, prædiku og smákøkom. Er einki annað?

Gudda gældir seg at sleppa av landinum.

Á flatlandum

Tað er so skjótt aftaná, at Gudda er komin til Keypmannahavnar, at hon fer upp i politiskt arbeiði og heldur seg langt burtur frá teimum gomlu trúarfelagnum. Umvendingin av Guddu er dekan og einföld lýst og gongur eisini i skjótari lagi fyri seg. Tilfarið i hesi broyting er millum annað ein vinkona, Friu Føroyar og ein filmur um hælendska hjálandakúging. (Filmurin er greidliga gitni Max Havelaar). Filmurin fær Guddu at hugsa og ger hana vara við, at alt hennara umhvørvi heima helst vil sleppa undan at hugsa. Doyvir seg við sálmasingi.

Stutt aftan á filmupplivingina fer Gudda á móti við gamlari vinkonu — hendan hevur meira enn hálvavegna

Jógvan Isaksen ummæli

noytt hana til tað — og á henda hátt fær høvundin sett ymsar livsfatanir upp imóti hvørjari aðrari.

Viðurskiftini millum tær trúgvandi eru grundað á mistrúgv og eygleiðing av hvørjum øðrum. Tey eru i felags hafti. Og sum mynd av hvussu hesi krøgva teirra veruliga eg, er tað luktilsi, sum menninir eru undirdiktir i: «Men hon var um at kóða av hasum harra luktilsinum. Tað fekk hana at kenna seg heima i bygðini aftur. Og hon hevði ongan hug at vera heima aftur beint nú. Als ikki».

Gudda kemur i hóslog við dana, sum er sera arbeiðssamur á tí politiska bógnum, og um hann verður sagt: «Gudda kendi hann standa her tætt hjá sær. Einki harra luktilsi. At styggja onnur menniskju burtur». So hava vit fingið tann trúgvandi og tann politiska lýstan.

Heimlongsul

Gudda fer nú at halda saman við tí politiska dananum, Bjørn eitur hann, og luttekur av heilum huga i ymiskum politiskum arbeiði. Einamest at skipa fyri samhugatiløkum. Lesarin hoyrir harafturimóti einki um, hvussu viðurskiftini eru heimettir, mótvægis foreldrunum. Tí okkurt muga tær gruna, so skjótt sum slaturin gongur, og ikki er hann seinferast innan trúarbólkar.

Gudda trívist væl i Keypmannahavn, men tá hon saman við Bjørn lænir eini summarhús og kemur út i skógin, kennir hon seg fremmanda. Hetta er ikki hennara umhvørvi. Tá hon so sær sjógvn, fer hon at leingjast:

Fyrstu ferð, síðani hon var farin heimanifrá, kendi Gudda longsul. Handan sólín har úti á tí slætta, bleika havinum var jú eisini hennara sól heima i Føroyum. Og hon bara hugði og hugði, til tað fór at sviða i eygunum.

Men longsulín kemur ikki einsamallur. Tað visir seg, at Bjørn ikki hevur sagt henni, at hann eigur ein son. Hann hevur altso ikki havt fullkomið álit á henni sum hon á honum. Lýsingin av tí sinnisrørslu, Gudda kemur i, tá hon fær hetta at vita, er goð og somuleiðis tær eftirfylgjandi síðurnar. Her er veruligt liv i lýsingini.

Eins og ein av grundunum hjá Guddu at fara niður var at sleppa burtur heiman, frá einum umhvørvi hon ikki treivst i, so velur hon nú, danski veruleikin hevur vist seg at vera meira fjølbroytt enn hon helt, at fara heim i jólafríði. Sum hon hugsar við sær sjálvari við einum farra av møtíðaminum: Hugsar sær til. Hala seg burtur úr øllum her. Og kanska finna ljósið.

Aftur á bygð

I fyrstani hugnar Gudda sær heima, men sum frá líður kennir hon tað, sum aðrenn hon fór niður: keðsemi og tómléiki. Tónleikurin hjá teimum verður lýstur soleiðis: Lullandi tónar. Vaggandi, meinaleysur sangur. Vit syngja, vit prisa. Vit eru so goð, vit minnst Harran. Digguðigg. Syndir verða eftirgívnar. Fritt spæl. Her er ikki sørt av spei i lýsingini.

So við og við gerst hon greið yvir, at hon er i tvínigum, at hon hvørki er full og heil i heimbygðini ella i Keypmannahavn. At hon i báðum stoðum fer at hava ein longsul eftir hinum staðnum i sær. Ein vinkona, sum

